

**PROGRAMACIÓ DE L'ASSIGNATURA DE
GEOGRAFIA I HISTÒRIA
3r D'ESO**

Dept. De GEOGRAFIA I HISTÒRIA

Curs 2010-11

PROFESSORAT:

**Maria de Lourdes Bergas Mas
Caterina Femenia Castelló**

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ I MARC NORMATIU

1.CONTRIBUCIÓ DE L'ÀREA O MATÈRIA A LES COMPETÈNCIES BÀSIQUES

2.OBJECTIUS RELACIONATS AMB LES COMPETÈNCIES BÀSIQUES

3.CONTINGUTS

4.CRITERIS D'AVUACIÓ ASSOCIATS A LES COMPETÈNCIES BÀSIQUES

5.PROCEDIMENTS I INSTRUMENTS D'AVUACIÓ

6.CRITERIS DE QUALIFICACIÓ

7.MESURES DE SUPORT I CRITERIS DE RECUPERACIÓ DELS APRENENTATGES.

8.ENFOCAMENTS METODOLÒGICS

9.RECURSOS I MATERIALS DIDÀCTICS

10.ADAPTACIONS CURRICULARS

11.ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES I EXTRAESCOLARS

ANNEX. INFORMACIÓ PER A L'ALUMNAT I FAMÍLIES.

INTRODUCCIÓ I MARC NORMATIU.

La Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació (BOE de 4 de maig), estableix que correspon a les Administracions educatives contribuir al desenvolupament del currículum afavorint l'elaboració de models oberts de programació docent que atenguin les diferents necessitats de l'alumnat i del professorat.

El Reial Decret 1631/2006, de 29 de desembre, pel qual s'estableixen els ensenyaments mínims de l'educació secundària obligatòria (BOE del 5 de gener del 2007), identifiquen i descriuen les vuit competències bàsiques del sistema educatiu espanyol.

El Decret 67/2008, de 6 de juny de 2008, pel qual s'estableix l'ordenació general dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears (BOIB del 14 de juny) estableix així mateix que les programacions didàctiques de departament han de tenir un grau de flexibilitat suficient que possibiliti l'adaptació del procés d'ensenyament – aprenentatge.

A més, als Decrets 72/2008 i 73/2008, de 27 de juny (BOIB del 2 de juliol), pels quals s'estableixen els currículums de l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears, es fixen els currículums de les àrees i matèries a partir dels quals els centres docents han de desenvolupar, completar, adequar i concretar el propi currículum, que s'ha d'orientar a l'assoliment de les competències bàsiques de l'alumnat, i s'indiquen els aspectes bàsics de les programacions didàctiques que formen part de la Concreció curricular del centre.

Aquests nous referents curriculars impliquen adequar les diferents programacions de les diferents matèries d'aquest departament didàctic per tal de desenvolupar, completar, adequar i concretar els currículums oficials de les àrees

Aquesta assignatura consta de dues parts. Una dedicada a la història medieval i moderna, i l'altra dedicada a geografia humana. El temari s'inicia per la part històrica, ja que es continua la programació de primer.

Per tal de garantir el caràcter públic als materials curriculars d'aquest departament, les programacions didàctiques i uns documents resum que recullen els objectius educatius, els criteris d'avaluació i de qualificació, i les mesures de recuperació es troben publicats a la pàgina web del nostre departament didàctic.
http://socials.iesjuniperserra.net/Doc_dep.htm

1. CONTRIBUTIÓ DE L'ÀREA O MATÈRIA A LES COMPETÈNCIES BÀSIQUES.

Els articles 9 del Decret 72/2008 i 10 del Decret 73/2008 defineixen el que s'entén per *competència* i expliciten les vuit competències bàsiques que s'han de treballar en l'escolarització obligatòria:

1. Competència en comunicació lingüística
2. Competència matemàtica
3. Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic

4. Tractament de la informació i competència digital
5. Competència social i ciutadana
6. Competència cultural i artística
7. Competència per aprendre a aprendre
8. Autonomia i iniciativa personal

En aquest nou marc curricular per a l'adquisició de les competències bàsiques, les ciències socials hi tenen un paper rellevant en la mesura que la seva finalitat és proporcionar a l'alumnat els coneixements científics i les habilitats per ubicar-se en el món, esbrinar els seus orígens i les causes i conseqüències dels problemes socials actuals, i per integrar-se en la societat com a persones i com a ciutadans i ciutadanes que participen en la seva construcció.

El nou currículum orientat a l'adquisició de competències estableix que la finalitat de l'educació obligatòria és aconseguir que els nois i les noies adquireixen les eines necessàries per entendre el món i esdevinguin persones capaces d'intervenir activament i crítica en la societat plural, diversa i en canvi continu que els ha tocat viure.

En el cas de les ciències socials, la contextualització dels fets i fenòmens socials és una via perquè l'alumnat estableixi vincles entre esquemes de coneixement més teòrics i situacions reals concretes, de manera que l'aprenent atribueixi sentit a allò que aprèn i estigui motivat per aprendre més. També és molt important seleccionar els continguts que donin una millor resposta a la formació d'una ciutadania activa, la principal finalitat de l'educació obligatòria que, en el cas de les ciències socials, constitueix un element de primer ordre. La interpretació de problemes socials rellevants des d'un tractament interdisciplinari dels temes de ciències socials afavoreix en els nois i noies el desenvolupament d'un pensament complex en la mesura que el tema o problema a tractar se situa en el centre de la programació i s'enfoca a partir de la interrelació entre diferents disciplines socials.

1. Competència social i ciutadana

- ✓ Analitzar el problema dels desequilibris econòmics mundials.
- ✓ Comprendre els reptes del nostre món.
- ✓ Reflexionar sobre les distintes posicions que hi ha en una comunitat davant un canvi econòmic.
- ✓ Desenvolupar una actitud crítica sobre la nostra responsabilitat com a consumidors a l'hora de reduir els problemes del planeta.

2. Coneixement i la interacció amb el món físic

- ✓ Comprendre que al món conviuen diferents sistemes econòmics.
- ✓ Interpretar mapes sobre la distribució i el repartiment dels recursos.
- ✓ Avaluar les diferències que hi ha entre els estats.
- ✓ Observar imatges de paisatges i descriure'n les característiques.

3. Competència cultural i artística

- ✓Determinar quins aspectes s'han de tenir en compte a l'hora d'estudiar el sistema econòmic d'un país.
- ✓Treure conclusions sobre quins són els factors que fan que un país sigui una gran potència en l'actualitat.
- ✓Comparar les diferents estratègies dels països productors i els països consumidors.
- ✓Analitzar com intenten mantenir les polítiques comunitàries l'equilibri entre l'explotació econòmica i la preservació del medi ambient.

4. Tractament de la informació i competència digital

- ✓Usar els mapes, els gràfics i les imatges com a font d'informació.
- ✓Analitzar i contrastar notícies de premsa.
- ✓Cercar informació en Internet.

5. Competència en comunicació lingüística

- ✓Utilitzar adequadament el vocabulari propi de les ciències socials per construir un discurs precís.
- ✓Desenvolupar l'empatia i interessar-se per conèixer i escoltar opinions diferents de la pròpia.
- ✓Utilitzar diferents variants del discurs, en especial la descripció i l'argumentació.
- ✓Llegir i interpretar texts de tipologia diversa, llenguatges icònics, simbòlics i de representació.
- ✓Escoltar, analitzar i tenir en compte opinions diferents de la pròpia amb sensibilitat i esperit crític.

6. Competència matemàtica

- ✓Analitzar i comprendre les dades quantitatives recollides en taules, gràfics i diagrames.
- ✓Fer càlculs matemàtics de percentatges per arribar a conclusions quantitatives.

7. Competència per aprendre a aprendre

- ✓Desenvolupar una visió estratègica dels problemes, anticipar possibles escenaris i conseqüències futures de les accions individuals i/o socials.
- ✓Cercar explicacions multicausals per comprendre els fenòmens socials i avaluar-ne les conseqüències.
- ✓Utilitzar diferents estratègies per organitzar, memoritzar i recuperar la informació: esquemes, resums, etc.
- ✓Participar en debats i contrastar les opinions personals amb les de la resta de companys.
- ✓Desenvolupar el gust per l'aprenentatge continu i l'actualització permanent.

8. Autonomia i iniciativa personal

- ✓Assumir responsabilitats i prendre decisions respecte a la planificació del procés de resolució de les activitats proposades.
- ✓Interpretar adequadament les particularitats de cada situació i de cada problema estudiat.
- ✓Saber argumentar de manera lògica i coherent les explicacions dels conceptes i els fenòmens estudiats.
- ✓Autoregular l'aprenentatge propi: prendre consciència d'allò que se sap i del que falta per aprendre; i realitzar autoavaluacions de la feina pròpia.

2. OBJECTIUS RELACIONATS AMB LES COMPETÈNCIES BÀSIQUES

La matèria de ciències socials, geografia i història al tercer curs de l'educació secundària obligatòria contribueix a la consecució dels objectius propis de la matèria i de l'etapa i en conseqüència de les competències bàsiques a través del desenvolupament de les capacitats següents:

1.- Comprendre el territori com a resultat de la interacció de les societats sobre el medi en el qual es desenvolupen i organitzen.

✓Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic i el temps

2.- Identificar, localitzar i analitzar, a diferents escales, els elements bàsics que caracteritzen el medi físic, les interaccions que es donen entre aquests i les que els grups humans estableixen en la utilització de l'espai i dels seus recursos, valorant les conseqüències de tipus social i mediambiental.

✓Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic i el temps

✓Competència social i ciutadana

3.- Identificar i ser capaç d'explicar els processos i mecanismes que regeixen els fets socials i serveixen per entendre les interrelacions existents entre fets polítics, econòmics i culturals i utilitzar aquest coneixement per comprendre la pluralitat de causes que expliquen l'evolució de les societats actuals, el paper que homes i dones hi acompleixen i els seus problemes més rellevants.

✓Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic i el temps

✓Competència social i ciutadana

✓Competència cultural i artística

4.- Conèixer, localitzar i comprendre les característiques bàsiques de la diversitat geogràfica del món, així com els trets que caracteritzen la relació existent entre l'acció de l'ésser humà i el medi que habita, al món, a Europa, a l'Estat espanyol i a les Illes Balears

✓Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic i el temps

✓Competència social i ciutadana

5.- Conèixer, assumir i valorar les característiques específiques del territori i de la identitat històrica i cultural de la Unió Europea tenint en compte les especificitats regionals que la configuren.

✓Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic i el temps

✓Competència social i ciutadana

✓Competència cultural i artística

6.- Conèixer i valorar les característiques específiques del territori i de la identitat lingüística i cultural del nostre marc geogràfic pròxim amb una atenció especial a les Illes Balears.

✓Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic i el temps

7.- Valorar i respectar el patrimoni cultural, lingüístic, artístic i mediambiental de les Illes Balears, assumint les responsabilitats que implica la seva conservació com element integrador i a compartit per part de la ciutadania d'aquesta comunitat

✓Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic i el temps

✓Competència social i ciutadana

✓Competència cultural i artística

8.- Conèixer i valorar la diversitat cultural manifestant actituds de diàleg, respecte i tolerància envers diferents cultures, creences i opinions.

- ✓Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic i el temps
- ✓Competència cultural i artística
- ✓Competència social i ciutadana

9.- Adquirir i emprar adequadament el vocabulari específic que aporten l'aprenentatge del continguts fixats a aquesta programació perquè la seva incorporació al vocabulari habitual augmenti la precisió en l'ús del llenguatge i millori la comunicació.

- ✓Competència en comunicació lingüística
- ✓Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic i el temps

10.- Utilitzar diverses fonts d'informació amb els mètodes i les tècniques propis de la geografia per explicar i comprendre el passat històric, i analitzar l'espai geogràfic.

- ✓Competència en comunicació lingüística
- ✓Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic i el temps
- ✓Competència matemàtica
- ✓Tractament de la informació i competència digital

11.- Cercar i seleccionar, comprendre i emprar, informació verbal, escrita, gràfica, icònica, estadística i cartogràfica, procedent de fonts diverses, especialment la que proporciona l'entorn físic i social, els mitjans de comunicació i les tecnologies de la informació.

- ✓Competència en comunicació lingüística
- ✓Competència matemàtica
- ✓Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic i el temps
- ✓Tractament de la informació i competència digital
- ✓Competència social i ciutadana
- ✓Competència per aprendre a aprendre

12.- Utilitzar les imatges i les representacions cartogràfiques per identificar, localitzar i explicar objectes i fets geogràfics, i la seva distribució a diferents escales, amb especial atenció al territori espanyol i molt concretament a les Illes Balears.

- ✓Competència matemàtica
- ✓Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic i el temps
- ✓Tractament de la informació i competència digital
- ✓Competència per aprendre a aprendre

13.- Comprendre els elements bàsics que caracteritzen les manifestacions artístiques en la seva realitat social i cultural. Valorar i respectar el patrimoni natural, històric, cultural i artístic, assumint la responsabilitat que suposa la seva conservació i apreciar-lo com a recurs per a l'enriquiment individual i col·lectiu.

- ✓Competència social i ciutadana
- ✓Competència cultural i artística

14.- Realitzar activitats cooperatives i participar en debats amb una actitud dialogant, personal i tolerant, fonamentant suficientment les opinions i valorant el diàleg com una via necessària per a la solució dels problemes humans i socials.

- ✓Competència social i ciutadana
- ✓Competència per aprendre a aprendre
- ✓Autonomia i iniciativa personal

15.- Conèixer i apreciar els valors democràtics, apreciament dels drets i llibertats com una consecució social irrenunciable i una condició necessària per a la pau i la justícia. Oposar-se a actituds i situacions discriminatòries i injustes i mostrar-se solidari amb els pobles, grups socials i persones privats dels seus drets o dels recursos econòmics necessaris.

- ✓Competència social i ciutadana
- ✓Autonomia i iniciativa personal

OBJECTIUS ESPECÍFICS DE LA MATÈRIA

- 1 Reconèixer els mecanismes essencials que regeixen el funcionament dels fets socials i econòmics dins l'estructura de la nostra societat i, d'aquesta manera, comprendre i saber analitzar els problemes més urgents de les societats contemporànies.
- 2 Adquirir i utilitzar el vocabulari específic de l'àrea amb precisió i amb rigor.
- 3 Estudiar, comparar i contrastar la informació obtinguda a través de diferents fonts d'informació directa (enquestes, treballs de camp, etc.) i indirecta (vídeos, imatges, obres d'art, etc.).
- 4 Manejar i interpretar correctament diferents instruments de treball geogràfic, sociològic i econòmic com els gràfics, els mapes, les sèries estadístiques, etc.; saber interpretar l'escala gràfica i els signes convencionals que es fan servir en els mapes de temàtica econòmica, política i social.
- 5 Elaborar croquis, gràfics senzills, organigrames i mapes conceptuals per representar els fenòmens geogràfics treballats.
- 6 Dur a terme petites investigacions de caràcter descriptiu
- 7 Identificar la distribució de la població al planeta, a Espanya i a les illes Balears i Pitiüses, entendre el concepte de *densitat de població* i especificar els factors que en condicionen la distribució (factors físics, històrics i econòmics).
- 8 Diferenciar entre població rural i població urbana al món i a Espanya.
- 9 Explicar les conseqüències de l'envelliment progressiu de la població mundial i valorar les possibles conseqüències dels desequilibris actuals i futurs.
- 10 Conèixer les diverses fases de l'evolució de la població mundial, comparant els règims demogràfics dels països desenvolupats i dels països subdesenvolupats.
11. Diferenciar entre les característiques dels països desenvolupats i subdesenvolupats.
- 12 Analitzar les conseqüències de l'envelliment actual de la població als països desenvolupats, fent una atenció especial a les sèries estadístiques de les illes Balears i Pitiüses i d'Espanya.
- 13 Assenyalar les característiques bàsiques de la població de les illes Balears i d'Espanya.
- 14 Fer activitats relacionades amb l'estudi demogràfic: elaborar i interpretar gràfics de població, fer càlculs de densitats de població.

- 15 Entendre els conceptes de taxa de natalitat, taxa de fecunditat, taxa de mortalitat i taxa de creixement natural; saber-los calcular correctament i valorar la informació que ens aporten.
- 16 Comprendre les causes dels moviments migratoris i classificar els diferents tipus de migracions segons les causes que les motiven, la destinació a la qual es dirigeixen, la seva forma i la seva durada.
- 17 Reflexionar sobre les conseqüències que generen els moviments migratoris.
- 18 Comprendre els diversos indicadors del desenvolupament econòmic i social, i establir les diferències principals entre les grans àrees desenvolupades de la Terra i els països del Tercer Món.
- 19 Valorar la diversitat lingüística i cultural al món i al territori espanyol, i ser respectuosos i tolerants amb les actituds, les creences i les formes de vida de persones o grups que pertanyen a societats i a cultures diferents de la pròpia.
- 20 Reconèixer les actituds i les situacions discriminatòries que han tingut lloc al llarg de la història per raó de raça, sexe, religió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social, i mostrar una actitud solidària amb els individus i les col·lectivitats que han estat objecte d'aquesta discriminació.
- 21 Mostrar-se solidari davant els grans desequilibris demogràfics i econòmics dels països subdesenvolupats.
- 22 Apreciar els drets i les llibertats de les persones com un assoliment irrenunciable de la humanitat, denunciar les actituds discriminatòries i injustes, i mostrar-se solidari amb els que estiguin privats dels seus drets o dels recursos econòmics necessaris.

3.CONTINGUTS

Continguts comuns

- Obtenció i processament d'informació, explícita i implícita, a partir de la percepció dels paisatges geogràfics de l'entorn o d'imatges, de fonts orals i de documents visuals, cartogràfics i estadístics, inclosos els proporcionats per les tecnologies de la informació i la comunicació. Comunicació oral o escrita de la informació obtinguda.
- Realització de debats, anàlisi de casos o resolució de problemes sobre alguna qüestió d'actualitat fent servir, entre altres, les fonts d'informació que proporcionen els mitjans de comunicació, valorar críticament informacions diferents sobre un mateix fet, fonamentar les opinions, argumentar les propostes, respectar les dels altres i utilitzar el vocabulari geogràfic adequat.
- Elaboració de treballs de síntesi o d'indagació utilitzant informació de fonts variades i presentació correcta d'aquests combinant diverses formes d'expressió, aprofitant de manera especial les possibilitats que proporcionen les tecnologies de la informació i la comunicació.

Bloc 1. Activitat econòmica i espai geogràfic

- L'aprofitament econòmic del medi físic: relacions entre naturalesa, desenvolupament i societat.
- L'activitat econòmica. Necessitats humanes i béns econòmics. Conceptes i institucions bàsiques per comprendre el funcionament de l'activitat econòmica en una economia de mercat i la seva repercussió en el desenvolupament econòmic i a les unitats familiars. Canvis al món del treball.

- Les activitats agràries i les transformacions al món rural. L'activitat pesquera i la utilització de la mar. La producció energètica (fonts renovables i no renovables) i la importància de les energies renovables. L'activitat industrial i els espais industrials. Diversitat i importància creixent dels serveis en l'economia actual. Observació i identificació dels paisatges geogràfics resultants. Presa de consciència del caràcter limitat dels recursos, de la necessitat de racionalitzar-ne el consum i de l'impacte de l'activitat econòmica a l'espai. El canvi climàtic: factors i conseqüències.
- Localització i caracterització de les principals zones i focus d'activitat econòmica, amb especial referència al territori espanyol i europeu.
- Contextualització de l'economia balear dins el marc espanyol, europeu i mundial. La terciarització de les Illes Balears: evolució i situació dels sectors primari i secundari. El turisme: evolució i característiques del turisme tradicional i del turisme alternatiu. Repercussions demogràfiques, socials, culturals, econòmiques i mediambientals del turisme. Els sistemes de transport i les xarxes de comunicació de les Illes Balears.

Bloc 2. Organització política i espai geogràfic

- L'organització política de les societats. L'estat com a entitat política i geogràfica. Tipologia dels estats segons el seu règim, el seu sistema i la distribució territorial del poder. Identificació dels principis i de les institucions dels règims democràtics.
- Organitzacions supraestats. El paper de l'Organització de les Nacions Unides. El mapa polític del món.
- L'organització política i administrativa de l'Estat espanyol i de la Unió Europea. Funcionament de les institucions espanyoles i europees. El model autonòmic espanyol. El mapa polític de l'Estat espanyol i de la Unió Europea.
- L'organització territorial de les Illes Balears: illa, comarca, mancomunitat i municipi. L'organització política de les Illes Balears i de les seves institucions. L'Estatut d'autonomia: Parlament, Presidència i Govern. Els consells insulars. El municipi.

Bloc 3. Transformacions i desequilibris al món actual

- El món contemporani: interdependència i globalització. Desenvolupament i subdesenvolupament.
- Desenvolupament desigual: Les desigualtats socioeconòmiques i ambientals. Relacions entre nord i sud. Polítiques de cooperació i solidaritat. Les grans àrees geopolítiques, geoeconòmiques i culturals del món. La situació de l'Estat espanyol al món.
- Les migracions contemporànies. Tendències i conseqüències dels desplaçaments de població al món actual.
- Riscs i problemes mediambientals. Mesures correctores i polítiques de sostenibilitat. Disposició favorable a contribuir, individualment i col·lectivament, a la racionalització en el consum i al desenvolupament humà de manera equitativa i sostenible.
- L'espai geogràfic europeu. La Unió Europea al món actual: tendències demogràfiques, econòmiques i estratègies de desenvolupament.
- La diversitat geogràfica de l'Estat espanyol. Les activitats agràries i pesqueres a l'Estat espanyol. L'espai rural. La indústria i els espais industrials espanyols. La producció energètica i minera. La terciarització de l'economia espanyola: el comerç i el turisme. El desenvolupament de les noves tecnologies. L'articulació del territori: infraestructures de transport i telecomunicacions. Els impactes de l'activitat humana en el medi físic. El

problema de l'aigua. Els desequilibris regionals. La comunitat autònoma de les Illes Balears dins el context social, polític i econòmic de l'Estat espanyol.

Continguts específics temporalitzats per avaluacions

Primera avaluació.

1. Els estats del món. La Unió Europea, Espanya i les Illes Balears
2. L'activitat econòmica
3. Una economia globalitzada
4. L'activitat agrícola

Segona avaluació.

5. Altres activitats del sector primari
6. El sector primari a la Unió Europea, a Espanya i a les illes Balears
7. Matèries primeres, energia i aigua
8. Els recursos naturals a la Unió Europea, a Espanya i a les illes Balears

Tercera avaluació.

9. La activitat industrial
10. La indústria a la Unió Europea, a Espanya i a les illes Balears
11. El sector terciari
12. El sector terciari a la Unió Europea, a Espanya i a les illes Balears

4. CRITERIS D'AVALUACIÓ ASSOCIATS A LES COMPETÈNCIES BÀSIQUES.

Criteris d'avaluació específics de la matèria

1. Identificar els principals agents i institucions econòmiques així com les funcions que exerceixen en el marc d'una economia cada vegada més interdependent i aplicar aquest coneixement a l'anàlisi i valoració d'algunes realitats econòmiques actuals.

- ✓Competència en comunicació lingüística
- ✓Competència matemàtica
- ✓Competència social i ciutadana
- ✓Competència per aprendre a aprendre

2. Conèixer, identificar i valorar els aspectes geogràfics de l'entorn com a resultat de les interaccions entre el medi natural i l'activitat humana. Distingir els principals tipus de recursos naturals i la seva distribució al món.

Valorar-ne la importància social i comprendre la necessitat d'explotar-los racionalment. Percebre i descriure els efectes mediambientals de les activitats humanes, particularment a l'Estat espanyol i a les Illes Balears. Conèixer plantejaments i mesures de defensa del medi ambient i manifestar interès i respecte pel medi.

- ✓Competència en comunicació lingüística
- ✓Competència matemàtica
- ✓Competència social i ciutadana
- ✓Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic

3. Caracteritzar els principals sistemes d'explotació agrícola i ramadera existents en el món, localitzar-ne alguns exemples representatius, i utilitzar aquesta caracterització per analitzar la problemàtica del sector agrari a l'Estat espanyol i a les Illes Balears.

- ✓Competència en comunicació lingüística
- ✓Competència matemàtica
- ✓Competència social i ciutadana
- ✓Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic

4. Descriure les transformacions que, en els camps de les tecnologies, l'organització empresarial i la localització, s'estan produint en les activitats, els espais i paisatges industrials; localitzar i caracteritzar els principals centres de producció en el món i a l'Estat espanyol, i analitzar les relacions d'intercanvi que s'estableixen entre països i zones.

- ✓Competència en comunicació lingüística
- ✓Tractament de la informació i competència digital
- ✓Competència social i ciutadana
- ✓Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic

5. Identificar el desenvolupament i la transformació recent de les activitats terciàries per entendre els canvis que es produeixen tant en les relacions econòmiques com socials. Conèixer els principals eixos de transport i comunicacions i els fluxos d'intercanvi comercial, amb especial referència a Europa, a l'Estat espanyol i a les Illes Balears.

- ✓Competència en comunicació lingüística
- ✓Tractament de la informació i competència digital
- ✓Competència social i ciutadana
- ✓Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic

6. Identificar i localitzar en el mapa de l'Estat espanyol les comunitats autònomes i les seves capitals, els estats d'Europa i els principals països i àrees geoeconòmiques i culturals del món, reconèixer l'organització territorial, els trets bàsics de l'estructura i organització politicoadministrativa de l'Estat espanyol i la seva pertinença a la Unió Europea.

- ✓Competència en comunicació lingüística
- ✓Tractament de la informació i competència digital

✓Competència social i ciutadana

✓Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic

7. Descriure els trets geogràfics comuns i diversos que caracteritzen l'espai geogràfic espanyol i explicar el paper que juguen els principals centres d'activitat econòmica i els grans eixos de comunicació com a organitzadors de l'espai i com la seva localització es relaciona amb els contrastos regionals.

✓Competència en comunicació lingüística

✓Tractament de la informació i competència digital

✓Competència social i ciutadana

✓Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic

8. Analitzar indicadors socioeconòmics de diferents països i utilitzar aquest coneixement per reconèixer els desequilibris territorials en la distribució dels recursos. Explicar els factors que originen les desigualtats al món i les seves conseqüències i mostrar sensibilitat davant les desigualtats.

✓Competència en comunicació lingüística

✓Competència matemàtica

✓Competència social i ciutadana

✓Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic

9. Analitzar la situació espanyola i balear com a exemple representatiu de les tendències migratòries en l'actualitat, identificar-ne les causes, relacionar-ho amb el procés de globalització i d'integració econòmica que s'està produint, així com identificar les conseqüències tant per al territori receptor com per als països emissors, manifestant actituds de solidaritat en la valoració d'aquest fenomen.

✓Competència en comunicació lingüística

✓Competència matemàtica

✓Competència social i ciutadana

✓Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic

10. Identificar les característiques del fet geogràfic de la insularitat i analitzar-ne, en relació amb el context territorial de les Illes Balears, les implicacions en la consideració i percepció de l'espai físic i en els diferents àmbits de l'activitat humana, valorant les diferències insulars de caire geogràfic, cultural, socioeconòmic, etc. Conèixer, interpretar i valorar el procés de terciarització que s'ha donat a les Illes Balears al llarg de la segona meitat del segle XX.

✓Competència en comunicació lingüística

✓Competència matemàtica

✓Competència social i ciutadana

✓Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic

11. Descriure algun cas que demostrï les conseqüències mediambientals de les activitats econòmiques i els comportaments individuals, discriminar les formes de desenvolupament sostenible que són nocives per al medi

ambient i aportar algun exemple dels acords i les polítiques internacionals per frenar-ne el deteriorament.

- ✓Competència en comunicació lingüística
- ✓Competència matemàtica
- ✓Competència social i ciutadana
- ✓Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic

12. Utilitzar fonts diverses (gràfics, croquis, mapes temàtics, bases de dades, imatges, fonts escrites) per obtenir, relacionar i processar informació sobre fets socials i comunicar les conclusions de manera organitzada i intel·ligible utilitzant les possibilitats que ofereixen les tecnologies de la informació i la comunicació.

- ✓Competència en comunicació lingüística
- ✓Competència matemàtica
- ✓Tractament de la informació i competència digital
- ✓Autonomia i iniciativa personal

13. Utilitzar amb rigor la informació obtinguda de fonts diverses i exposar opinions raonades en participar en debats sobre qüestions d'actualitat pròximes a la vida de l'alumne i manifestar actituds de solidaritat.

- ✓Competència en comunicació lingüística
- ✓Competència matemàtica
- ✓Tractament de la informació i competència digital
- ✓Autonomia i iniciativa personal

Criteris d'avaluació generals

14. Realitzar, individualment o en grup, treballs i exposicions orals sobre temes de l'àrea, utilitzant el vocabulari pertinent i la correcció formal adequada.

- ✓Competència per aprendre a aprendre

15. Interpretar i elaborar diferents tipus de mapes, croquis, gràfics i taules estadístiques, utilitzant-los com a font d'informació i mitjans d'anàlisi i síntesi.

- ✓Competència matemàtica
- ✓Competència per aprendre a aprendre

16. Utilitzar correctament diferents fonts d'informació -escrites, iconogràfiques, artístiques, TIC, etc.- utilitzades en l'estudi de la matèria per obtenir les idees principals que contenen

- ✓Competència en comunicació lingüística
- ✓Competència per aprendre a aprendre

17. Transmetre i comunicar de manera oral i escrita, amb la correcció i la coherència pròpia al seu nivell i edat, missatges i informació diversa utilitzant un vocabulari bàsic adequat.

- ✓Competència en comunicació lingüística
- ✓Tractament de la informació i competència digital

✓Competència per aprendre a aprendre

✓Autonomia i iniciativa personal

18. Participar de manera activa i positiva en l'elaboració de petites feines d'investigació cooperativa. Mostrar una actitud col·laboradora i dialogant en les relacions amb els altres membres del grup

✓Tractament de la informació i competència digital

✓Competència per aprendre a aprendre

✓Autonomia i iniciativa personal

19. Mantenir una disposició autònoma i reflexiva respecte a la feina personal. Elaborar, esquemes, resums, definicions, petites recerques.

✓Competència per aprendre a aprendre

✓Autonomia i iniciativa personal

20. Presentar puntualment, de manera ordenada i amb polidesa a les activitats encomanades. Mantenir adequadament el quadern de treball i el material utilitzat al procés d'aprenentatge

✓Competència per aprendre a aprendre

✓Autonomia i iniciativa personal

21. Mantenir una actitud participativa i d'interès enfront el procés de ensenyament i aprenentatge. Mostrar curiositat i afany de millora.

✓Competència per aprendre a aprendre

✓Autonomia i iniciativa personal

22. Realitzar petites feines d'investigació i resolució d'activitats utilitzant les TICS. Utilitzar el material informàtic comú amb cura i respecte, fent-ne un us adequat de la xarxa d'Internet, i respectant la feina i la privacitat del seus companys/es

✓Competència per aprendre a aprendre

✓Autonomia i iniciativa personal

5. PROCEDIMENTS I INSTRUMENTS D'AVUACIÓ.

L'avaluació ha de permetre decidir i adaptar les estratègies pedagògiques a les característiques de l'alumnat i constatar el seu progrés a mesura que avança en els aprenentatges. Ha de permetre que l'alumnat conegui l'assoliment aconseguit de les competències que són l'objectiu del seu aprenentatge. Alhora, ha de fomentar la participació de l'alumnat, que haurà d'implicar-se essent conscient sobre què aprèn, està aprenent o ja ha après, i intervenint en la recerca de solucions a les seves dificultats d'aprenentatge. Aquest procés ha de tenir en compte tant la participació individual com col·lectiva i contemplar la valoració independent d'aquests dos tipus de participació en les activitats de grup.

L'avaluació de l'alumnat ha d'utilitzar una suficient diversitat d'instruments de recollida d'informació: discussions en gran i en petit grup, preguntes i respostes orals, treballs individuals i en petit grup, exposició a l'aula dels treballs, problemes resolts o investigacions fetes, recollida d'informació a partir d'activitats diverses; realització de projectes, qüestionaris, mapes conceptuals, esquemes, resums, mapes, gràfics, comentaris i textos

(descriptius, explicatius, interpretatius, argumentatius), còmics, murals, quadres de doble entrada, dossiers i carpetes, presentacions orals, intervencions a l'aula; i també la realització de controls i exàmens, escrits i orals.

Es possibilitarà el coneixement explícit per part de l'alumnat dels criteris de correcció de cada instrument, per tal de facilitar l'aprenentatge i proporcionar eines per a nous aprenentatges.

Tots aquests instruments es complementen i proporcionen informació al professorat i a l'alumnat i han de ser utilitzats en tots els moments del procés amb la finalitat de detectar necessitats educatives no previstes. Igualment han de servir per regular i atorgar flexibilitat al procés d'ensenyament i d'aprenentatge.

L'avaluació serveix per conèixer els resultats de l'aprenentatge (avaluació sumativa) i per regular les dificultats i els errors de l'alumnat (avaluació formativa) i per afavorir que l'alumnat vagi aprenent a regular-se autònomament (autoavaluació i coavaluació).

L'avaluació és un procés constant al llarg del procés d'ensenyament i d'aprenentatge que atendrem en tres moments clau: en l'avaluació inicial (detecció d'idees prèvies, converses al voltant d'un tema o activitat de sensibilització: imatges, vídeo, notícies, lectura...), en l'avaluació mentre s'està aprenent i en l'avaluació final, regulant-ne el procés d'ensenyament i d'aprenentatge i les dificultats i els errors de l'alumnat.

6. CRITERIS DE QUALIFICACIÓ.

Convé recordar que l'adquisició de competències forma part d'un procés i que, mentre l'alumnat està escolaritzat a l'etapa, només podem avaluar-ne un cert grau. Però el marc normatiu ens obliga a disposar de dades per poder acreditar els aprenentatges dels alumnes amb notes qualitatives i quantitatives. Per poder clarificar el sistema de qualificació convé explicitar una distribució percentual de les notes.

✓ La qualificació de la matèria serà expressada en forma numèrica, sense decimals, de l'1 al 10.

Aprova la matèria aquell alumnat que, al final del procés d'aprenentatge, assoleix els objectius fixats a aquesta programació. La qualificació necessària mínima per superar la matèria és com a mínim de 5.

✓ Les proves objectives de consolidació de coneixements conceptuals i destreses procedimentals, orals o escrites, representen el 50 % de la qualificació total de la matèria.

✓ Les activitats, orals o escrites, individuals o en grup, suposaran el 40 % de la qualificació.

Es valorarà

- el lliurament puntual d'exercicis (tasques a casa , treballs d'investigació...)
- mantenir el quadern de classe al dia (exercicis corregits, esquemes, vocabulari, mapes...)
- observar una bona presentació del quadern i del llibre.

✓ El lliurament dels treballs és requisit indispensable per aprovar una avaluació.

✓ L'observació a l'aula (participació activa, interès, treball cooperatiu, autonomia, correcció, etc...) representa el 10 % de la qualificació total de la matèria.

✓ Per aprovar al juny és necessari com a mínim una mitjana de 5, i al manco dues avaluacions aprovades i cap avaluació no presentada.

✓ Al setembre la qualificació del dossier d'activitats suposarà un 60% de la nota i la prova escrita el 40% . Per aprovar serà necessari una nota global mínima de 5.

7. MESURES DE SUPORT I CRITERIS DE RECUPERACIÓ DELS APRENENTATGES.

A l'alumnat que presenti mancances o retràs significatius al seu procés d'aprenentatge se l'aplicaran, mesures de reforç per tal de que pugui assolir positivament els criteris d'avaluació no superats. Per incrementar l'atenció a aquest alumnat el professorat d'aula comptarà amb l'ajud d'una professora de suport. Aquestes mesures de reforç educatiu podran incloure l'atenció individualitzada, l'adequació del material i la repetició de les activitats realitzades.

Aquells alumnes que no superin la matèria a l'avaluació ordinària podran recuperar-la a la convocatòria extraordinària del mes de setembre. Aquesta recuperació consistirà en la realització d'un dossier d'activitats a lliurar el dia de la convocatòria i d'una prova escrita que mantindrà una directa relació amb el dossier d'activitats.

L'alumnat amb la matèria de ciències socials, geografia i història pendent del curs anterior rebrà, per part del professorat del departament, els necessaris reforços i ajudes per poder superar la matèria pendent. Al més de novembre, el professorat del departament lliurarà a aquest l'alumnat la informació sobre les mesures adoptades per facilitar la recuperació del curs anterior. L'alumnat rebrà un dossier d'activitats i instruccions per completar-lo. Es farà un seguiment periòdic de les activitats realitzades i les dificultats que puguin presentar. Per poder aprovar la matèria pendent caldrà que l'alumnat presenti correctament el dossier d'activitats i realitzi satisfactòriament una prova escrita durant el mes de març .

8. ENFOCAMENTS METODOLÒGICS.

Aprendre no és la simple adquisició de coneixements, sinó el desenvolupament de la capacitat d'utilitzar-los. Així s'ha d'intentar adoptar com a punt de partida, d'una banda, els coneixements que ja té l'alumnat i, d'una altra, fer referència a dubtes i problemes rellevants, i a situacions que tingui sentit per l'alumnat.

L'aprenentatge de la matèria tractarà de promoure la construcció de nous coneixements i d'altres capacitats necessàries per actuar de manera reflexiva i autònoma. Cal fer evolucionar el coneixement de l'alumnat des de les seves concepcions inicials cap a idees, models i teories explicatives de la realitat que ajudin a solucionar situacions noves o problemàtiques. Aquest procés no solament ha de tenir com a fita el coneixement científic, sinó que ha de contemplar les implicacions tecnològiques, artístiques, mediambientals, socials i comunicatives. Per aconseguir-ho, cal tenir molt en compte el procés d'ensenyament i aprenentatge que cal seguir de manera que, partint del més simple i concret, es vagi cap al més complex i abstracte.

La contribució de les ciències socials a l'adquisició de les competències bàsiques consisteix en desenvolupar la capacitat d'aplicar els coneixements geogràfics i històrics a l'explicació de fets i fenòmens socials i a la resolució de problemes, per saber actuar i conviure en societat. Per això, els mètodes i estratègies més adequats han d'estar basats en la cooperació, interacció i participació de l'alumnat, que li permeti afrontar i

resoldre situacions diverses de manera autònoma i cooperativa, desenvolupar capacitats pròpies del pensament social i crític, i adquirir habilitats socials i de comunicació

Durant la fase d'introducció de nous coneixements s'utilitzaran explicacions del professorat acompanyades d'un suport textual o audiovisual completades amb estratègies d'esquematització o presa d'apunts per obtenir informació.

En la fase d'estructuració dels coneixements, les estratègies més adequades per sistematitzar la informació poden ser: l'elaboració de mapes conceptuals, textos expositius, exposicions orals amb suports audiovisuals, murals, estructuració i reelaboració d'apunts amb el suport de materials de consulta, dietaris, etc.

La fase d'aplicació dels coneixements esdevé fonamental per al desenvolupament de les competències, ja que es tracta de transferir el coneixement après a la resolució de situacions pràctiques i en contextos diferents. En aquesta fase d'aplicació, són molt adequats els mètodes interactius basats en la cooperació entre iguals que tracten els continguts en forma de problemes, o la resolució de casos a través de la realització de projectes o petites investigacions, o bé la síntesi dels conceptes apresos per crear nous coneixements

El treball en cooperatiu grup suposa organitzar les tasques dels seus membres i compartir els resultats de les aportacions de cadascú amb l'objectiu d'obtenir un resultat final a partir del contrast de punts de vista, la discussió i el consens. En la cooperació entre iguals els membres del grup es donen suport mutu: s'ajuda els altres i, alhora, millora i s'aprofundeix el propi aprenentatge, a banda de ser una bona estratègia per atendre la diversitat. En aquest sentit, les TIC, proporcionen múltiples aplicacions per a l'aprenentatge individual i grupal.

9. RECURSOS I MATERIALS DIDÀCTIICS

L'alumnat comptarà d'un llibre de text:-Geografia i Història 3r ESO, Illes Balears/Santillana- que s'utilitzarà per fixar continguts, obtenir informació textual i gràfica.

El professorat aportarà, altre material complementari i de reforç:

- Material audiovisual: vídeos, diapositives, transparències, etc.
- Material bibliogràfic: diccionaris, atles, enciclopèdies, diaris.
- Material fotocopiats: textos, mapes, etc.
- Material divers: paper mil·limetrat, mapes físics i polítics, etc.

Es considera enriquidora l'utilització de la biblioteca del centre.

Dins el plantejament d'aprenentatge per competències resulta imprescindible la utilització de les TIC. Comptarem amb projectors i ordenadors a cada aula.

10. ADAPTACIONS CURRICULARS

El professorat que imparteix la matèria de Ciències Socials, geografia i història, juntament amb els membres del departament d'orientació del nostre centre, elaborarà i posarà a la pràctica les adaptacions curriculars realitzades per l'alumnat

Aquestes adaptacions curriculars s'han de realitzar cercant el màxim desenvolupament possible de les competències bàsiques i dels objectius corresponents al nivell educatiu; l'avaluació ha de prendre com a referent els criteris d'avaluació fixats en aquestes adaptacions

L'avaluació de l'alumnat amb necessitat específica de suport educatiu s'ha de regir per la mateixa normativa que la de la resta d'alumnes. Aquesta avaluació s'ha de fer d'acord amb els criteris d'avaluació establerts en l'adaptació curricular establerta per aquest l'alumnat.

Aquells alumnes que s'incorporen tardanament al sistema educatiu i que presentin un desfasament en el seu nivell de competència curricular de dos o més anys rebran mesures de reforç necessàries per tal de facilitar la seva integració escolar i la recuperació del seu desfasament.

Aquestes adaptacions curriculars individuals es referiran a aspectes organitzatius i metodològics com ara els suports, els materials curriculars, l'organització, metodologia i la temporalització dels aprenentatges. Podran ser d'accés i significatives segons afectin als objectius i als criteris d'avaluació fixats a aquesta programació.

11. ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES I EXTRAESCOLARS.

El departament està pendent a les ofertes d'activitats complementàries i extraescolars organitzades per diferents entitats i institucions que, per no estar programades en el moment de lliurar aquesta programació, puguin sorgir al llarg del present curs escolar.

INFORMACIÓ PER A L'ALUMNAT I LES FAMÍLIES

Aquesta informació adreçada a l'alumnat del centre i a les seves famílies consisteix en un breu resum dels principals aspectes d'interès per comprendre el desenvolupament dels estudis que realitzaran el present curs. L'alumnat i les seves famílies poden accedir a aquest document públic en qualsevol moment a la pàgina web del departament: <http://socials.iesjuniperserra.net>

Objectius generals de l'assignatura

Durant aquest curs s'estudiarà **geografia**. També es pretén que a final de curs l'alumnat sigui capaç de realitzar i interpretar correctament diversos gràfics i mapes amb informació geogràfica, així com despertar el seu interès cap a les Ciències Socials com a àrea de coneixement que permet comprendre bona part dels fenòmens quotidians que ens envolten, i una curiositat per conèixer les diferents cultures del món des del respecte i el coneixement i la valoració de la cultura pròpia.

Continguts

1a. Avaluació: Unitats 1 a 4

2a. Avaluació: Unitats 5 a 8

3a. Avaluació: Unitats 9 a 12

Resum del criteri general d'avaluació

- Elaborar de manera autònoma resums i esquemes.
- Comprendre, utilitzar i aprendre els conceptes i el vocabulari propis de la matèria
- Elaborar i analitzar amb correcció diferents tipus de gràfiques, mapes, etc.
- Presentar puntualment i de manera ordenada les activitats proposades

Instruments d'avaluació i criteris de qualificació

La qualificació de la matèria serà expressada en forma numèrica, sense decimals, de l'1 al 10.

Aproven la matèria aquell alumnat que al final del procés d'aprenentatge assoleix els objectius fixats a aquesta programació. La qualificació necessària mínima per superar la matèria és com a mínim de 5.

✓Les proves objectives de consolidació de coneixements conceptuals i destreses procedimentals, orals o escrites, representen el 50 % de la qualificació total de la matèria.

✓Les activitats, orals o escrites, individuals o en grup, suposaran el 40 % de la qualificació.

Es valorarà : el lliurament puntual d'exercicis (tasques a casa , treballs d'investigació...); mantenir el quadern de classe al dia (exercicis corregits, esquemes, vocabulari, mapes...); observar una bona presentació del quadern i del llibre.

✓El lliurament dels treballs és requisit indispensable per aprovar una avaluació.

✓L'observació a l'aula (participació activa, interès, treball cooperatiu, autonomia, correcció, etc...) representa el 10 % de la qualificació total de la matèria.

✓Per aprovar al juny és necessari com a mínim una mitjana de 5, i al manco dues avaluacions aprovades i cap avaluació no presentada.

Al setembre la qualificació del dossier d'activitats suposarà un 60% de la nota i la prova escrita el 40% . Per aprovar serà necessari una nota global mínima de 5. Les proves escrites combinaran una part de vocabulari, activitats de desenvolupament i activitats pràctiques. Després de la correcció de cada prova l'alumnat rebrà informació relativa al seu grau de competència. Les qualificacions seran numèriques del 0 al 10. Per aprovar cada una de les avaluacions l'alumnat ha d'obtenir una qualificació global igual o superior a 5. La qualificació de juny serà resultat de la nota mitjana de les 3 avaluacions, i la matèria es considerarà superada amb una nota igual o superior a 5. Els alumnes que no superin la matèria tenen dret a l'avaluació extraordinària de setembre: hauran de presentar una feina i presentar-se a una prova escrita.

El professorat de la matèria

Maria de Lourdes Bergas Mas
Caterina Femenia Castelló

Palma de Mallorca a 21 de setembre de 2010